

-
-
-
-
-
-
-
-

Jaarverslag Kiesraad 2020

Uitgave en redactie

Kiesraad

Foto's

De foto's uit dit jaarverslag mogen niet worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder toestemming van de bron.

Alle foto's in dit jaar verslag zijn gemaakt tijdens de herindelingsverkiezingen van 18 november 2020.

Contact

Secretariaat Kiesraad

Postadres

Postbus 20011, 2500 EA Den Haag

Bezoekadres

Muzenstraat 85, 2511 WB Den Haag

T 070 426 62 66

E kiesraad@kiesraad.nl

www.kiesraad.nl

Den Haag, maart 2021

ISSN: 2590-0331

Inhoudsopgave

<i>Voorwoord</i>	4
<i>1. Organisatie</i>	5
<i>2. Verkiezingen</i>	10
<i>3. Adviezen</i>	13
<i>4. Registraties partijnamen en benoemingen</i>	18
<i>5. Rechtszaken</i>	21
<i>6. Kennis en Communicatie</i>	22
<i>7. Netwerk – nationaal en internationaal</i>	27
<i>8. Financiën</i>	29

Voorwoord

Het bijzondere 'coronajaar' 2020 was ook voor de Kiesraad een hectisch jaar. Het stelde niet alleen de secretaris-directeur, de staf en medewerkers van het ondersteunende bureau op de proef, maar ook de leden van de Kiesraad zelf. Het werk gebeurde voornamelijk op afstand, maar de betrokkenheid bleef groot.

In 2020 kreeg de voorbereiding op de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 vanzelfsprekend extra aandacht. Samen met het ministerie van BZK, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB) werd - ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid - gezocht naar oplossingen voor coronaproof-verkiezingen. Daartoe werden enkele wetwijzigingen in hoog tempo voorbereid, die de Kiesraad telkens tijdig van (spoed)advies kon voorzien. Bijzonder is dat maatregelen zijn geïntroduceerd die nieuw zijn in het Nederlandse verkiezingsproces: briefstemmen binnen Nederland, en *early voting*.

De herindelingsverkiezingen eind van het jaar waren een goede mogelijkheid om al enkele hygiëne-maatregelen te beproeven. Ook zagen we de verrassende introductie van 'drive thru voting'. De herindelingsverkiezingen stonden vol in de schijnwerpers. Tevens kon de aangepaste ondersteunende software (OSV2020) worden getest met oog op toepassing bij de verkiezingen in 2021.

Bij de overgang van 2020 naar 2021 wisselde het voorzitterschap van de Kiesraad. Op deze plaats wil ik mijn voorganger Jan Kees Wiebenga in het bijzonder bedanken voor zijn deskundig en betrokken voorzitterschap. Met overtuiging heb ik mijn benoeming aanvaard om de komende vier jaar mee te werken aan de verdere ontwikkeling en professionalisering van de Kiesraad. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Kiesraad zullen in het perspectief van de transitie tot verkiezingsautoriteit de komende jaren worden versterkt. Dit is in het belang van de robuustheid en het goede verloop van verkiezingen in ons land; belangrijk voor de toekomst van onze democratie.

Wim Kuijken

Voorzitter Kiesraad

Stemlokaal in de voormalige St. Petruskerk (Vught).
Foto: Phil Nijhuis

1. Organisatie

Verkiezingen en kiesrecht zijn belangrijke pijlers van onze democratie. Een zorgvuldige en transparante vaststelling van de uitslag is daarvoor van groot belang. De Kiesraad stelt uitslagen van landelijke verkiezingen vast en is onafhankelijk adviesorgaan én kenniscentrum op het gebied van kiesrecht en het verkiezingsproces. De Kiesraad maakt zich daarbij sterk voor een robuust verkiezingsproces en betrouwbare verkiezingsuitslagen.

Wettelijke taken

De Kiesraad heeft een aantal wettelijke taken:

- De Raad treedt op als centraal stembureau bij de verkiezingen van de Eerste Kamer en Tweede Kamer en van de (29) Nederlandse leden van het Europees Parlement.
De taken van de Kiesraad in dit verband zijn:
  - registratie van namen (aanduidingen) en logo's van politieke partijen
  - beoordeling en nummering van de ingeleverde kandidatenlijsten
  - vaststelling van de officiële verkiezingsuitslagen
  - benoeming van leden in de Eerste Kamer, Tweede Kamer en het Europees Parlement
- De Raad adviseert de regering en het parlement over uitvoeringstechnische zaken op het gebied van kiesrecht en verkiezingen. Hierbij gaat het vooral om conceptwetsvoorstellen tot wijziging

van Kieswetgeving. Een enkele keer adviseert de Kiesraad ongevraagd. Dit jaar gaf de Kiesraad bijvoorbeeld ongevraagd advies rondom coronamaatregelen, om veilige verkiezingen mogelijk te maken.

Overige taken Kiesraad

De Kiesraad treedt het gehele jaar door op als kennis- en informatiepunt over kiesrecht en verkiezingen voor gemeenten, provinciale griffies, politieke partijen, kiezers en media. In verkiezingstijd wordt samen met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een Informatiepunt Verkiezingen ingesteld. Ook eind 2020 ging het Informatiepunt van start met het oog op de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021.

Verder adviseert de Kiesraad de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State over kiesrechtelijke geschillen waarbij de Kiesraad niet zelf partij is. Ook ontwikkelt en beheert de Kiesraad verkiezingssoftware die gebruikt wordt voor de kandidaatstelling en vaststelling verkiezingsuitslagen.

De Kiesraad in ontwikkeling tot verkiezingsautoriteit

Er mag geen enkele twijfel ontstaan over de kwaliteit en betrouwbaarheid van het verkiezingsproces. De wereldwijde discussie over mogelijke beïnvloeding van verkiezingen door externe mogelijkheden vindt ook in Nederland zijn weerslag.¹ Andere aandachtspunten zijn nepnieuws en verholde beïnvloeding via social media, zoals Facebook. Meer in het algemeen is er sprake van een grotere bewustwording van dreigingen en daarmee samenhangende kwetsbaarheden van digitale middelen die bij verkiezingen gebruikt worden.

Het Nederlandse verkiezingsproces moet met al deze nieuwe uitdagingen meegroeien, en daarop vooruitlopen. Het verkiezingsproces moet bestand zijn tegen reële én geveinsde gevaren. 2020 heeft om die reden naast de reguliere werkzaamheden ook in het teken gestaan van een transitie van de Kiesraad tot verkiezingsautoriteit. Om de onpartijdigheid en de kwaliteit van het verkiezingsproces en de betrouwbaarheid van de verkiezingsuitslag ook in de toekomst boven elke twijfel verheven te laten zijn, wordt de rol van de Kiesraad in het verkiezingsstelsel verzaamd en zijn onpartijdige en onafhankelijke positie versterkt. De Kiesraad zal daartoe meer taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden krijgen, in de keten van de uitslagvaststelling, maar ook op het gebied van doorlopende kwaliteitsbevordering van de onderdelen van het verkiezingsproces, zoals de kandidaatstelling, de stemming en de uitslagvaststelling.

¹ Zie hierover ook de Nederlandse Cybersecuritybeeld 2020, blz. 15: <https://www.ncsc.nl/onderwerpen/cyber-security-beeld-nederland/documenten/publicaties/2020/juni/29/csb-2020> en de Nederlandse Cybersecurity Agenda. Nederland Digitaal veilig (NCSA), blz. 11: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/04/21/nederlandse-cybersecurity-agenda-nederland-digitaal-veilig>

De Kiesraad zal tevens de verantwoordelijkheid dragen voor de digitale hulpmiddelen die worden gebruikt bij de berekening van de uitslag en de zeteltoedeling.² Ook hier zijn nieuwe bevoegdheden voor nodig. Denk bijvoorbeeld aan het geven van voorschriften aan gemeenten voor het gebruik van de digitale middelen, en voor het uitvoeren van controles op dat gebruik.³ De ontwikkeling van een nieuw digitaal hulpmiddel om de uitslag van de verkiezingen te berekenen maakt onderdeel uit van de transitie. In 2020 is de aanbesteding van het nieuwe digitale hulpmiddel voor de uitslagberekening voorbereid.

Het transitietraject is een omvangrijke en complexe operatie die niet alleen de werkzaamheden van de Kiesraad raakt, maar ook die van de gemeenten en het ministerie van BZK. De veranderingen moeten ook hun weerslag in regelgeving krijgen. Er is een programmadirecteur aangesteld om de transitie in goede banen te leiden.

Relatie met ministerie van BZK

Het ministerie van BZK houdt toezicht op alle zelfstandige bestuursorganen die een taak uitvoeren waarvoor de minister politieke verantwoordelijkheid draagt. De bijzondere positie van de Kiesraad en de daarmee samenhangende noodzakelijke onafhankelijkheid zijn van invloed op deze toezichtsrelatie. De Kiesraad valt als centraal stembureau onder de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen. Enkele onderdelen van deze wet zijn niet van toepassing.⁴ Daarnaast valt de Kiesraad deels wel⁵ en deels niet⁶ onder de werking van de Kaderwet adviescolleges. De Kiesraad valt wat betreft de begroting onder hoofdstuk IIb van de rijksbegroting waardoor het beheerregime voor de Hoge Colleges van Staat van toepassing is.

² Bijlage bij Kamerstukken II 2018/2019, 35 165, nr. 1.

³ Kamerbrieven van 29 augustus en 9 oktober 2019, Kamerstukken II 2018-2019, 35 165, nrs. 9 en 10 en antwoorden op Kamervragen van het lid Den Boer (D66), Aangangsel Handelingen TK 2018-2019, nr. 3089.

⁴ Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, de artikelen 12, 21 en 22.

⁵ Kaderwet adviescolleges, artikelen 15, eerste, derde, vierde en vijfde lid, en 16.

⁶ Kaderwet adviescolleges, artikelen 21 en 29.

Leden Kiesraad

De Kiesraad bestaat uit zeven leden, die voor een periode van vier jaar bij Koninklijk besluit worden benoemd. Benoeming vindt plaats op basis van deskundigheid op het gebied van kiesrecht en verkiezingen en daaraan gerelateerde of daarvoor relevante beleidsterreinen. Ook maatschappelijke kennis en ervaring spelen een rol bij de benoeming van de leden.

De Kiesraad kende in 2020 de volgende samenstelling:

Mr. J.G.C. Wiebenga. Voorzitter. Benoemd met ingang van 2017. Jan Kees Wiebenga was van 2001 tot en met 2016 lid en (enige jaren) waarnemend vice-president van de Raad van State.

Prof. dr. R.B. Andeweg. Vicevoorzitter. Als lid benoemd in 2017. Rudy Andeweg is emeritus-hoogleraar Empirische Politicologie aan de Universiteit Leiden.

Dr. P. Castenmiller. Als lid benoemd in 2013 en herbenoemd in 2017. Peter Castenmiller is als projectleider en als onderzoeker en adviseur werkzaam bij PBLQ, een onafhankelijk adviesbureau voor innovaties in het publieke domein.

Prof. mr. J.E. van den Brink. Als lid benoemd in 2017. Jacobine van den Brink is hoogleraar Bestuursrecht aan de Universiteit van Amsterdam.

Ir. R. Prins. Als lid benoemd in 2018. Ronald Prins is cyber security deskundige en bestuurder van Hunt & Hackett.

H.E. Reukema-Gevers. Als lid benoemd in 2018. Hestia Reukema-Gevers is werkzaam als directeur Dienstverlening bij de gemeente Rotterdam, met de portefeuille Gebieden, Verkiezingen, Participatie en Stadsarchief.

Mr. A.B.L. de Jonge. Als lid benoemd in 2019. Aat de Jonge is ruim dertig jaar burgemeester geweest in verschillende gemeenten. Tot 2018 was hij burgemeester van Dronten.

Secretariaat Kiesraad

De Kiesraad wordt in zijn taken ondersteund door een secretariaat. Aan het hoofd van het secretariaat staat de secretaris-directeur, Pamela Young, belast met de dagelijkse leiding. De voorzitter van de Kiesraad is door de minister van Binnenlandse Zaken aangewezen als hoofd van dienst in de zin van artikel 4, eerste lid, onderdeel b, van het Algemeen Rijksambtenarenreglement.

In 2020 waren er de volgende functies⁷ bij het secretariaat van de Kiesraad:

Secretaris-directeur
Senior-adviseur bedrijfsvoering
Adviseur bedrijfsvoering

Cluster Communicatie, Onderzoek en Ondersteuning

Clustercoördinator en senior communicatieadviseur
Communicatieadviseur
Communicatieadviseur
Onderzoeker
Administratief medewerker
Administratief medewerker
Officemanager

Cluster Juridische Zaken

Clustercoördinator
Senior juridisch adviseur
Senior juridisch adviseur
Juridisch adviseur
Juridisch administratief medewerker

Cluster IT en Informatiebeleid

Clustercoördinator
Business/Informatieanalist
Business/Informatieanalist
Functioneel Beheerder
Functioneel Beheerder

⁷ Exclusief tijdelijke externe inhuur voor Informatiepunt verkiezingen, officemanager, Informatiebeveiliging en IT testcapaciteit.

*Een stembureaulid overhandigt een rood potlood aan een kiezer (Boxtel).
Foto: Phil Nijhuis*

2. Verkiezingen

Drie extra zetels in Europees Parlement door Brexit

Als gevolg van het uittreden van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie kreeg Nederland drie extra zetels in het Europees Parlement. Nederland heeft daarmee 29 zetels. De Kiesraad benoemde in een openbare zitting op 6 februari 2020 voor deze zetels de heer M. de Graaff (voor de PVV), de heer B. Groothuis (voor VVD) en mevrouw D. Rookmaker (voor Forum voor Democratie).

Uitgestelde verkiezingen Sint-Eustatius

Sinds 10 oktober 2010 zijn Bonaire, Sint-Eustatius en Saba als Caribisch Nederland onderdeel van Nederland en geldt voor verkiezingen op deze eilanden de Nederlandse Kieswet. De laatste verkiezingen voor de eilandsraden vonden plaats op 20 maart 2019. Op Sint-Eustatius vond in maart 2019 geen eilandsraadsverkiezing plaats. De uitgestelde eilandsraadsverkiezing op Sint-Eustatius zijn op 21 oktober 2020 gehouden. De Kiesraad heeft de ambtenaren ondersteund bij de praktische organisatie en de toepassing van de Kieswet.

De verkiezingen zijn goed verlopen. Op 23 oktober 2020 heeft het centraal stembureau van Sint-Eustatius de uitslag vastgesteld.

Herindelingsverkiezingen

Op woensdag 18 november 2020 waren er herindelingsverkiezingen in de gemeenten Appingedam, Loppersum, Delfzijl, Oisterwijk, Vught, Boxtel en Haaren. Bij deze verkiezingen werden met het oog op de COVID-19-pandemie een aantal bijzonder maatregelen getroffen om deze verkiezingen veilig te laten verlopen. De Kiesraad heeft over de spoedwetgeving die hiervoor nodig was enkele adviezen uitgebracht.

Extra controles

Bij de vaststelling van de uitslagen van (ook) deze verkiezing wordt ondersteunende software gebruikt die ter beschikking is gesteld door de Kiesraad. Uit onderzoeken en tests was gebleken dat de software goed werkt en geen kwetsbaarheden kent. Toch bestonden er zorgen over de werking van de optelsoftware (OSV2020). Daarom heeft de Kiesraad aangeboden na de herindelingsverkiezingen extra controles op de werking van de optelsoftware uit te voeren. Hieruit kwam naar voren dat de software correct had opgeteld.

Hertelling

Het centraal stembureau van de gemeente Oisterwijk besloot tot hertelling van de stemmen vanwege een opschrijffout in de handmatige sneltelling die wordt gebruikt voor de voorlopige uitslag. Ruim 11.000 stemmen werden daarom opnieuw geteld. Dit leidde niet tot een andere uitslag.

Nieuwe verkiezingssoftware

Bij verkiezingen kunnen politieke partijen, gemeenten en hoofd- en centraal stembureaus voor de kandidaatstelling en berekening van de uitslag gebruik maken van Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV). Het jaar 2020 stond in het teken van de vervanging van de oude OSV-software door de nieuwe versie OSV2020. In deze nieuwe versie zijn de in 2017 geconstateerde kritiekpunten in OSV vrijwel allemaal opgelost. Daarbij had de beveiliging en het up-to-date zijn van de software-componenten grote prioriteit. Onderdeel van de realisatie van de nieuwe versie is het laten uitvoeren van zogeheten penetratietesten en onafhankelijke toetsing. Voor meer informatie over OSV2020, en de toetsings- en beveiligingsrapporten zie: <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/osv-en-eml>

*Stembureau (Boxtel).
Foto: Phil Nijhuis*

Aanbesteding uitvoering testen en onderzoeken

Voor het uitvoeren van de penetratietesten en toetsingsonderzoeken is een aanbesteding uitgevoerd. De aanbesteding heeft geleid tot een raamovereenkomst waarin vijf partijen zijn opgenomen. De OSV2020-software is gebruikt bij de gemeentelijke herindelingsverkiezingen die in november 2020 hebben plaatsgevonden. Verder heeft de Kiesraad gewerkt aan de aanpassingen van de OSV2020-software voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

Aanbesteding digitaal hulpmiddel verkiezingen

Naast de vernieuwde OSV2020 versie, is de aanbesteding van beheer, exploitatie en ontwikkeling van een nieuw concept voor digitale hulpmiddelen ter ondersteuning van het verkiezingsproces voorbereid. Dit digitaal hulpmiddel is gebaseerd op een nieuw beveiligingsconcept. Het secretariaat van de Kiesraad werkte samen met BZK en de VNG aan de verdere uitwerking en aanbesteding van het digitale hulpmiddel verkiezingen.

Drive-in stemlokaal (Vught).
Foto: Phil Nijhuis

3. Adviezen

In 2020 bracht de Kiesraad acht adviezen uit.⁸ Veel van deze adviezen hadden te maken met COVID-19 en de gevolgen daarvan. Al gauw werd duidelijk dat er maatregelen nodig waren om verkiezingen veilig door te laten gaan. De Kiesraad gaf hier in juni een spontaan advies over. Hierna kreeg de Kiesraad de vraag van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) om te adviseren over de wet- en regelgeving rondom coronamaatregelen. Ook heeft de Kiesraad over een aantal andere wetsontwerpen advies uitgebracht. De Kiesraad heeft in 2020 deze adviezen uitgebracht:

1. *Advies over de wijziging van het Tijdelijk experimentenbesluit tot aanpassing van de regeling voor het stemmen met een elektronisch vervangend briefstembewijs (14 april 2020)*
2. *Advies over de dag van stemming met bijzondere maatregelen in het kader van COVID -19 (18 juni 2020)*
3. *Advies over wijziging van de Kieswet in verband met de definitieve invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland (13 juli 2020)*
4. *Advies over de Tijdelijke wet verkiezingen COVID-19 (7 september 2020)*
5. *Advies over het Tijdelijk besluit verkiezingen COVID -19 (14 september 2020)*
6. *Advies over de Tijdelijke regeling verkiezingen COVID 19 (12 oktober 2020)*
7. *Advies over de wijziging van de Tijdelijke wet verkiezingen COVID-19 (9 november 2020)*

⁸ Alle adviezen van de Kiesraad zijn te vinden op www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties.

8. Advies over de wijziging van de Tijdelijke experimentenregeling stembiljetten voor kiezers buiten Nederland in verband met de invoering van een elektronisch vervangend briefstembewijs (9 november 2020)

1. Advies over de wijziging van het Tijdelijk experimentenbesluit tot aanpassing van de regeling voor het stemmen met een elektronisch vervangend briefstembewijs (14 april 2020)

Kiezers die bij landelijke verkiezingen vanuit het buitenland per brief willen stemmen, gebruiken daarvoor een briefstembewijs. Een vervangend briefstembewijs per post bleek niet alle kiezers op tijd te bereiken. Daarom stelde de minister van BZK een ontwerp voor dat het mogelijk maakte kiezers buiten Nederland op verzoek een elektronisch vervangend briefstembewijs te verstrekken. Daarnaast bevatte het ontwerp procedurele verbeteringen voor het stemmen met een briefstembewijs. De Kiesraad kon zich vinden in de voorgestelde wijzigingen. De Kiesraad vroeg wel aandacht voor de verzendwijze, de voorlichting van kiezers, de positie van kiezers die in Curaçao, Aruba of Sint Maarten wonen en het tegengaan van dubbel stemmen.

Gezien de positieve advisering was er geen noodzaak het voorstel sterk te wijzigen. De minister is in het wetgevingstraject ingegaan op de aanvullende aandachtspunten van de Kiesraad. Opeen aantal technische punten heeft dat geleid tot wijziging van het voorstel.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/april/22/advies-wijziging-tijdelijk-experimentenbesluit-elektronisch-briefstembewijs>

2. Advies over de dag van stemming met bijzondere maatregelen in het kader van COVID-19 (18 juni 2020)

Voor de herindelingsverkiezingen en de Tweede Kamerverkiezingen zijn er speciale maatregelen nodig in verband met de COVID-19-pandemie. Het is goed mogelijk dat bij die verkiezingen speciale maatregelen nodig zijn als gevolg van de corona-pandemie. Met name wordt dan gedacht aan het voorkomen van drukte in stemlokalen en het bieden van voldoende fysieke bescherming tegen de verspreiding van het virus. De Kiesraad heeft in dit advies in kaart gebracht waar mogelijkheden liggen voor bijzondere maatregelen binnen de huidige wet- en regelgeving.

De Kiesraad benadrukte dat eventuele verplichtende maatregelen niet lichtvaardig kunnen worden ingezet. Sommige verplichtende maatregelen maken een inbreuk op één van de negen waarborgen van het verkiezingsproces. De waarborgen zijn: kiesgerechtigdheid, stemgeheim, stemvrijheid, uniciteit, toegankelijkheid, integriteit, transparantie, onafhankelijkheid en controleerbaarheid. Denk bijvoorbeeld aan de volmachtregeling of de inrichting van het stemlokaal. De Kiesraad adviseerde bij de afweging van eventuele maatregelen steeds rekening te houden met de waarborgen en de uitvoerbaarheid ervan door gemeenten. Tot slot is de minister geadviseerd om in juli 2020 duidelijkheid te geven over de te nemen maatregelen.

In het wetgevingsproces over verkiezingen en corona werd meerdere keren verwezen naar het spontane advies van de Kiesraad over COVID-19. Er werd dan steeds gebruik gemaakt van de in dit advies besproken beoordelingsstappen.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/juni/18/advies-over-de-dag-van-stemming-met-bijzondere-maatregelen-in-het-kader-van-covid-19>

3. Advies over wijziging van de Kieswet in verband met de definitieve invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland (13 juli 2020)

Sinds 2013 stemmen kiezers in het buitenland per brief met een stembiljet op A4-formaat. Het betreft hier een experiment. Er werd gezocht naar een manier om de stembiljetten voor de briefstemmers hanteerbaarder en elektronisch verzendbaar te maken. Dit experiment is inmiddels geëvalueerd en de minister van BZK heeft voorgesteld dit nieuwe stembiljet definitief in de Kieswet op te nemen. Ook de Kiesraad was positief over het experiment. Wel adviseerde de Kiesraad om in de voorlichting kiezers er onder meer op te wijzen dat zij het stembiljet moeten invullen met een kleur met voldoende contrast. Daarnaast deed de Kiesraad technische suggesties over het registeren van een logo door politieke groeperingen.

De minister vond het een goede suggestie om kiezers in de voorlichting erop te wijzen een kleur met voldoende contrast te kiezen. Ook andere suggesties zijn overgenomen of worden gebruikt bij het opstellen van de onderliggende regelgeving.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/juli/17/advies-over-wijziging-van-de-kieswet-in-verband-met-de-definitieve-invoering-van-het-nieuwe-stembiljet>

4. Advies over de Tijdelijke wet verkiezingen COVID-19 (7 september 2020)

Via een spoedprocedure heeft de Kiesraad geadviseerd over een tijdelijke wet met maatregelen om stemmen in het stemlokaal tijdens de COVID-19-pandemie mogelijk te maken. De Kiesraad was kritisch over een aantal maatregelen. Zo adviseerde de Kiesraad negatief op de uitbreiding van de volmachtregeling. Verder was de Kiesraad kritisch op het beperkt openstellen van bepaalde stemlokalen. Ook was de Kiesraad kritisch over het verwijderen van een kiezer uit het stemlokaal als het incidenteel zou voorkomen dat deze de hygiëneregels weigert na te leven. Verder heeft de Kiesraad een andere werkwijze voor de stembureauleden geadviseerd met het oog op een vlotte doorstroom van kiezers en een goede voortgang van de stemming.

Het voorstel is op hoofdlijnen niet veranderd. De gesuggereerde taakverdeling van de stembureauleden is wel overgenomen en doorgevoerd bij de herindelingsverkiezingen in het najaar.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/september/10/advies-over-de-tijdelijke-wet-verkiezingen-covid-19>

5. Advies over het Tijdelijk besluit verkiezingen COVID-19 (14 september 2020)

Kort na afronding van de consultatie van de Tijdelijke wet is de Kiesraad gevraagd op korte termijn te adviseren over de nadere uitwerking hiervan in het Kiesbesluit. Zo werd voorgesteld dat in het stemhokje geen potlood meer klaarligt, maar dat de kiezer altijd een schoon exemplaar krijgt. De Kiesraad stemde met de wijziging in, maar constateerde dat ook de aanwezigheid van een schrijfplank in het stemhokje per ongeluk was geschrapt. Geadviseerd werd dit te herstellen.

De minister heeft de schrapping van de schrijfplank inderdaad hersteld.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/september/18/advies-over-het-tijdelijk-besluit-verkiezingen-covid-19>

6. Advies over de Tijdelijke regeling verkiezingen COVID-19 (12 oktober 2020)

In de Tijdelijke regeling staat welke afstands- en hygiënemaatregelen in het stemlokaal moeten worden nageleefd. Daarnaast is in enkele modellen uitgewerkt hoe de kiezer over deze veiligheidsmaatregelen vooraf en bij de ingang van het stemlokaal wordt geïnformeerd. De Kiesraad was gevraagd het voorstel binnen enkele dagen van advies te voorzien. De Kiesraad constateerde enkele afwijkingen ten opzichte van de Tijdelijke wet en adviseerde dit recht te trekken. Het gaat bijvoorbeeld om de vragen in de gezondheidscheck, de voorschriften die kiezers in het stemlokaal moeten naleven en de voorschriften die stembureauleden moeten naleven. Verder deed de Kiesraad voorstellen tot aanpassing van de ontworpen modellen. Zo sluiten deze beter aan bij het beoogde doel en een goede uitvoering van het verkiezingsproces.

Het is nog niet bekend welke aanbevelingen van de Kiesraad zijn overgenomen. Een aantal opmerkingen is al overgenomen, maar voor het overnemen van andere opmerkingen had de minister onvoldoende tijd. Bij de Tweede Kamerverkiezingen worden de modellen opnieuw vastgesteld. De minister houdt hierbij zo nodig alsnog rekening met de aanbevelingen van de Kiesraad.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/oktober/19/advies-over-de-tijdelijke-regeling-verkiezingen-covid-19>

7. Advies over de wijziging van de Tijdelijke wet verkiezingen COVID-19 (9 november 2020)

In aanvulling op de maatregelen uit de Tijdelijke wet, heeft de minister van BZK in een tweede spoedwet enkele extra maatregelen voorgesteld. Een voorstel is dat kiezers al op maandag en dinsdag voorafgaand aan de dag van stemming kunnen stemmen, in een beperkt aantal stemlokalen per gemeente. Verder stelt de minister voor dat kiezers van 70 jaar en ouder per brief kunnen stemmen. De Kiesraad begrijpt dat vanwege de COVID-19-pandemie maatregelen nodig zijn die verder gaan dan onder normale omstandigheden voor de hand ligt, en wijst in het advies op de risico's bij briefstemmen. Deze risico's zijn alleen aanvaardbaar als kiezers geen goed alternatief hebben om te kunnen stemmen. Vanwege de risico's adviseerde de Kiesraad om briefstemmen uitsluitend op aanvraag mogelijk te maken. Verder wees de Kiesraad erop dat het juist in de vervroegd geopende stemlokalen erg druk kan worden, omdat de voorgestelde aantallen stembureaus in sommige scenario's laag zijn ingeschat. Ook is geadviseerd geen exitpolls te laten plaatsvinden op de dagen waarop vervroegd wordt gestemd.

De Tijdelijke Wet is op hoofdlijnen ongewijzigd gebleven. Wel zijn verschillende technische en procedurele aanbevelingen van de Kiesraad in het wetsvoorstel verwerkt.

<https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/adviezen/2020/november/10/advies-over-de-wijziging-van-de-tijdelijke-wet-verkiezingen-covid-19>

8. Advies wijziging Tijdelijke Experimentenregeling elektronisch vervangend briefstembewijs Nederlandse kiezers in het buitenland (9 november 2020)

De regeling is een uitwerking van het Tijdelijk Experimentenbesluit. Deze regeling maakt het mogelijk dat Nederlandse kiezers in het buitenland een vervangend elektronisch briefstembewijs aan kunnen vragen als dat is kwijtgeraakt of niet is ontvangen. In de regeling is onder andere een bepaling opgenomen over het register van briefstembewijzen en wordt het model vastgesteld voor een vervangend elektronisch briefstembewijs. De Kiesraad kon zich vinden in deze wijziging.

De minister heeft geen reden gezien om de regeling naar aanleiding van de consultatieronde aan te passen. Wel is de toelichting op de regeling aangepast naar aanleiding van een reactie van de gemeente Den Haag.

<https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2020/11/12/advies-kiesraad-over-elektronisch-vervangend-briefstembewijs>

*Tellen van de stemmen (gemeentehuis van Boxtel).
Foto: Phil Nijhuis*

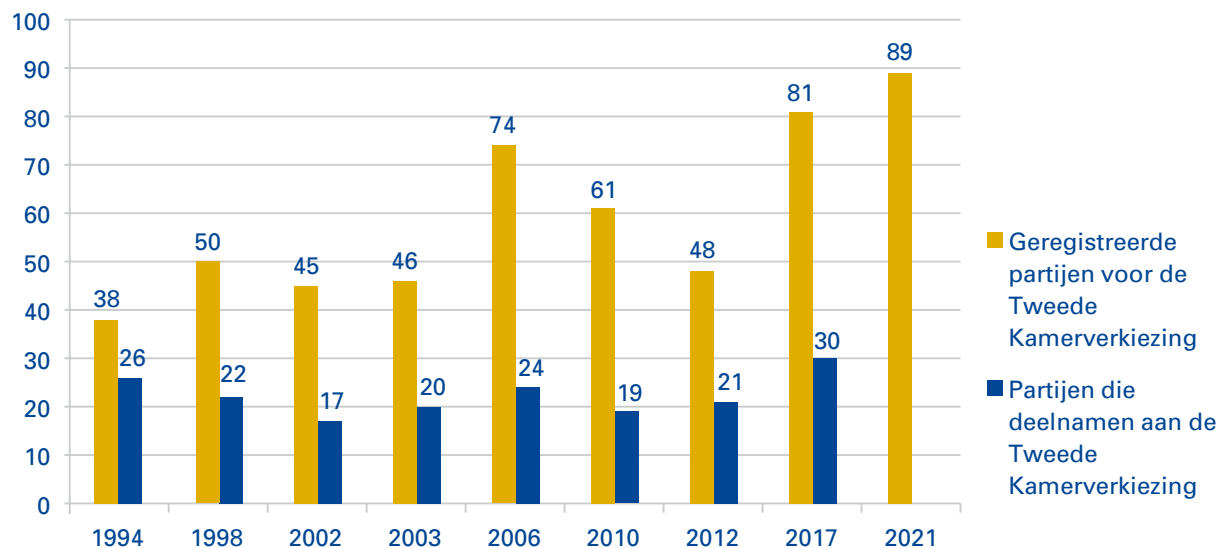
4. Registraties partijnamen en benoemingen

In 2020 heeft de Kiesraad 43 (t/m 21 december 2020) verzoeken ontvangen tot registratie van een partijnaam (aanduiding) in het register voor de Tweede Kamerverkiezingen. Eén aanduiding werd op verzoek van de partij uit dat register geschrapt. Het register voor de Europese Parlementsverkiezingen en de Eerste Kamerverkiezingen bleef ongewijzigd.

Register Tweede Kamer

Met de Tweede Kamerverkiezingen in het vooruitzicht heeft de Kiesraad in 2020 een groot aantal registratieverzoeken ontvangen. Waar het register aan het begin van het jaar nog 46 aanduidingen bevatte, liep dit eind december 2020 op tot 89. De afgelopen decennia waren niet eerder zoveel aanduidingen geregistreerd voor Tweede Kamerverkiezingen. Verder zijn op verzoek zes aanduidingen in dit register gewijzigd. Bij 27 aanduidingen in het register zijn logo's opgenomen en op verzoek van de partijen zijn drie logo's gewijzigd.

Historisch overzicht registraties en deelnemende partijen aan de Tweede Kamerverkiezingen in de periode 1994-2021

Naast 43 nieuwe registraties, heeft de Kiesraad in 2020 ook een registratieverzoek afgewezen. Het betrof hier het verzoek tot registratie van de aanduiding Plaatselijke Politieke Groeperingen. De Kiesraad meent dat met de aanduiding 'Plaatselijke Politieke Groeperingen' ten onrechte de indruk ontstaat dat deze politieke groepering gelieerd is aan de plaatselijke politieke groeperingen in Nederland tezamen en aan de Vereniging voor Plaatselijke Politieke Groeperingen. Hierdoor is sprake van een aanduiding die anderszins misleidend is (op grond van de Kieswet, art. G 1, vierde lid, onder c).

Register Europees Parlement

In het register voor de verkiezing van de Nederlandse leden van het Europees Parlement zijn geen nieuwe aanduidingen opgenomen. Wel heeft de Kiesraad de aanduiding Democraten 66 (D66) op verzoek van de partij gewijzigd in D66. Daarnaast zijn de logo's bij de aanduidingen D66 en DENK gewijzigd.

Een stembureau lid reinigt een stemhokje (Boxtel).
Foto: Phil Nijhuis

Benoemingen

De Kiesraad heeft tot taak nieuwe leden te benoemen voor vacatures in de Eerste Kamer, de Tweede Kamer en het Europees Parlement. In 2020 werden negen Tweede Kamerleden benoemd, zeven in tussentijdse vacatures en twee in tijdelijke vacatures wegens ziekte of zwangerschap. In de Eerste Kamer vonden zes benoemingen in tussentijdse vacature plaats en twee in een tijdelijke vacature. In het Europees parlement heeft de Kiesraad drie nieuwe leden benoemd in de drie extra ontstane zetels door het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie.

Aantal benoemingen in vacatures in de periode 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Tweede Kamer	13	15	16	15	9
Eerste Kamer	4	9	11	10	6
Europees Parlement	0	3	0	2	3

*Een kiezer identificeert zich (Oisterwijk).
Foto: Phil Nijhuis*

5. Rechtszaken

In 2020 werd vier keer beroep ingesteld tegen een besluit van de Kiesraad in zijn functie als centraal stembureau. In deze rechtszaken trad de Raad als verweerder op. In alle gevallen werd het beroep door appellants ingetrokken. Er zijn in 2020 dus geen uitspraken gedaan.

Op 8 juni 2020 nam de Kiesraad de partijnaam 'Lokaal voor Democratie' op in het register. Vier partijen gingen hiertegen in beroep. Uiteindelijk werd in alle vier de gevallen het beroep ingetrokken, waardoor de registratie definitief werd.⁹

⁹ De beroepschriften waren oorspronkelijk ingediend door (1) Democratische Liberalen en Lokale Partijen Zuid Holland, (2) Lokaal Halderberge, (3) Lokaal Brabant, Lokale Partijen Zuid Holland en Lokale Partijen Gelderland en (4) Lokaal Perspectief en Lokaal Brabant.

*Stemmen in een kroeg (Vught).
Foto: Phil Nijhuis*

6. Kennis en Communicatie

Informatiepunt Verkiezingen

Met het oog op de herindelingsverkiezingen in 2020 en de Tweede Kamerverkiezingen in 2021 is in oktober 2020 opnieuw een Informatiepunt Verkiezingen ingesteld. Dit Informatiepunt is een samenwerkingsverband van BZK en de Kiesraad. Tot eind 2020 behandelde het Informatiepunt 1036 vragen, waarvan de meeste werden gesteld door burgers (375), gevolgd door gemeenten (335) en daarna politieke partijen (278). Het Informatiepunt blijft nog actief tot medio april 2021.

Website

De Kiesraad biedt via de website www.kiesraad.nl actuele informatie over het verkiezingsproces aan gemeenten, provincies, politieke partijen, beleidsmakers, journalisten en kiezers. Naast informatie over de Kieswet zijn hier de adviezen van de Kiesraad, benoemingen van parlementsleden, registraties van partijnamen, uitslagen van verkiezingen en belangrijke data in het verkiezingsproces te vinden. Ook staat er op de website beknopte informatie over het verkiezingsproces in het Engels.

In 2020 werd de website 506.992 keer geraadpleegd. Dit was aanzienlijk minder dan in 2019, met 1.273.124 bezoekers. In dat jaar waren er dan ook meer verkiezingen. Niet alleen herindelingsverkiezingen, maar ook verkiezingen voor Europees Parlement, Eerste Kamer, provinciale statenverkiezingen en waterschapsverkiezingen. In de maand november 2020, de maand van de herindelingsverkiezingen, werd de website het vaakst bezocht, en wel door 76.882 bezoekers.

Het aantal bezoekers aan de pagina 'Kieswet in het kort' (voorheen 'Kieswet Toegelicht'), met een toegankelijke versie van de Kieswet, was in 2020 2.851. In 2019 lag dit op 5.720. Dit onderdeel van de website werd in 2015 ontwikkeld, op verzoek van toenmalig minister Plasterk.

Het aantal nieuwsberichten over 2020 bedroeg 45. Dat was beduidend minder dan in 2019, met 83 nieuwsberichten.

De content over met name de OSV en de herindelingsverkiezingen is uitgebreid en geactualiseerd. Daarnaast is er een toegankelijkheidsverklaring op de website geplaatst.

Pers

In 2020 werd de Kiesraad 115 keer benaderd voor persvragen. Dit betrof vragen van landelijke dagbladen (o.a. NRC, Volkskrant, Telegraaf, Parool), regionale kranten (o.a. Friesch Dagblad, Brabants Dagblad.a.), periodieken/opiniebladen (o.a. Elsevier, Groene Amsterdammer), radio en TV (o.a. Nieuwsuur, Omroep MAX, RTL4) en websites als www.nu.nl. Ook waren er enkele vragen van buitenlandse media (New York Times, en Frans persbureau). Het aantal persvragen in 2020 was een stuk lager dan in 2019, met 315 persvragen. De meeste persvragen in 2020 werden gesteld in de maand december, de maand van de deadline voor het registreren van aanduidingen (namen) voor de Tweede Kamerverkiezing van 2021. Er kwamen in 2020 de nodige persvragen over onderwerpen als registraties aanduidingen, de wisselingen van de wacht bij Forum voor Democratie, de wervingscampagne stembureauleden, COVID-19-maatregelen bij verkiezingen (en het kritische advies van de Kiesraad hierover).

Er zijn in 2020 enkele door de Kiesraad enkele interviews gegeven over het kritische advies over de verkiezingsgerelateerde COVID-19-maatregelen alsook over het verloop van de herindelingsverkiezingen (voor Een Vandaag radio en TV, RTL4-journaal, en enkele plaatselijke media).

Potloden reinigen (Oisterwijk).
Foto: Phil Nijhuis

Social media

De Kiesraad gebruikt Twitter met name om nieuwsberichten te delen. Informatieve vragen worden beantwoord, eventueel onder doorverwijzing naar het Informatiepunt. De Kiesraad heeft gedurende het jaar 72 tweets geplaatst (in 2019: 111) – de meeste tweets werden geplaatst in de maand december (18). Het aantal mensen dat de Kiesraad volgde op Twitter is gestegen, met 2.370 volgers eind van het jaar ten opzichte van 2.051 eind 2019. De tweets die de meeste weergaven genereerden gingen over de deadline registraties aanduidingen (9.476 weergaven), sluiten stembussen herindelingsverkiezingen (5.712), de zitting 3 extra Nederlanden zetels Europees Parlement (3.865) en het kritische advies Kiesraad over uitbreiding volmachregeling (1.860). Ook de tweets over vacatures bij de Kiesraad konden op veel belangstelling rekenen.

Databank Verkiezingsuitslagen

In de databank verkiezingsuitslagen staan uitslagen van de volgende verkiezingen en referenda: Eerste Kamer, Tweede Kamer, Europees Parlement, provinciale staten, gemeenteraden, herindelingen, waterschappen (sinds 2015), landelijke referenda en eilandsraden (sinds 2010).

De uitslagen van recente verkiezingen zijn als EML-bestanden verkrijgbaar via www.data.overheid.nl. In 2020 is de toegankelijkheid van de databank verder verbeterd.

Publicaties en onderzoek

De Kiesraad verricht of laat onderzoek verrichten in het kader van zijn taak als adviesorgaan en op het bredere vlak van verkiezingen en kiesrecht. In dit kader verscheen in juni 2020 een onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek naar mogelijkheden om statistische methoden in te zetten bij het opsporen van opmerkelijke uitslagen op het niveau van stembureaus.

<https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/24/mogelijke-methoden-bij-controles-verkiezingsuitslagen>.

Ander onderzoek resulteerde in de volgende publicaties:

Tom Dobber en Ron de Jong, 'Oude wijn in nieuwe zakken? Microtargeting van kiezers vroeger en nu', in: *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 48(2020) nr. 2, p. 98-111.

Ron de Jong, 'Hooggespannen verwachtingen. Verkiezingen en de grondwetsherziening van 1848', in: *De Moderne Tijd* 3(2019) nr. 4, p. 324-335.

Ron de Jong, 'De lijststem: niet strijdig met ons kiesstelsel', Stuk Rood Vlees 7 februari 2020
<http://stukroodvlees.nl/de-lijststem-niet-strijdig-met-ons-kiesstelsel/>

Ron de Jong, 'Onrealistische verwachtingen over provinciale politiek na kiesstelselwijziging', Stuk Rood Vlees 26 maart 2020 <http://stukroodvlees.nl/onrealistische-verwachtingen-over-provinciale-politiek-na-kiesstelselwijziging/>

Ron de Jong, 'Ronselen van volmachten. Wat valt daartegen te doen?', Stuk Rood Vlees 1 juli 2020
<http://stukroodvlees.nl/ronselen-van-volmachten-wat-valt-daartegen-te-doen/>

Ron de Jong, 'Algoritmes, autonomie en verkiezingen', Stuk Rood Vlees 24 september 2020
<http://stukroodvlees.nl/algoritmes-autonomie-en-verkiezingen/>

Ron de Jong en Tom Dobber, 'Microtargeting van kiezers: inherent aan verkiezingscampagnes', Stuk Rood Vlees 3 december 2020.
<https://stukroodvlees.nl/microtargeting-van-kiezers-inherent-aan-verkiezingscampagnes/>

Verder verzorgt de Kiesraad in elk nummer van het blad Burgerzaken en Recht van de NVVB een column.

Wetenschappelijke Raad van Advies

De Wetenschappelijke Raad van Advies bestaat uit deskundigen op het gebied van verkiezingen en kiesrecht. Hij heeft tot taak wetenschappelijk onderzoek van de Kiesraad te begeleiden en te beoordelen. De leden van de Raad zijn:

Voorzitter: ***prof. dr. W. Voermans,***
Hoogleraar Staats- en bestuursrecht Universiteit Leiden

Leden: ***dr. H. van der Kolk,***
Universitair hoofddocent aan de faculteit van Behavioral, Managerial and
Social Sciences van de Universiteit Twente
dr. J. van Merriënboer,
Historicus en onderzoeker Centrum voor Parlementaire Geschiedenis

Secretaris: ***dr. R. de Jong***
Onderzoeker Kiesraad

De Wetenschappelijke Raad kwam in 2020 eenmaal bijeen ter bespreking van het onderzoek van het afgelopen jaar en de daaruit resulterende publicaties.

*Stemhokje met een stemmal voor blinden en slechtzienden (Vught).
Foto: Phil Nijhuis*

7. Netwerk – nationaal en internationaal

De Kiesraad onderhoudt een nationaal en internationaal netwerk en bouwt deze relaties verder uit. In 2020 konden door de COVID-19-pandemie de jaarlijkse conferenties in het buitenland niet op de gebruikelijke manier plaatsvinden. Er vonden door de reisbeperkingen geen internationale werkbezoeken plaats.

Nationaal

De Kiesraad heeft in het kader van zijn werkzaamheden met allerlei verschillende organisaties en instellingen op nationaal niveau contact. Enkele van onze belangrijke stakeholders zijn:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Net als in voorgaande jaren vond in 2020 geregeld overleg plaats met bestuurlijke en ambtelijke vertegenwoordigers van het ministerie van BZK, over zowel beleids-, wetgevings- als beheerszaken.

Staten-Generaal

Met zowel de (griffies van) de Eerste – als Tweede Kamer vond contact plaats over de benoemingen voor nieuwe Kamerleden die in het kader van ontstane (tijdelijk) vacatures moeten plaatsvinden.

VNG en NVvB

Structureel vond overleg plaats met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken.

Internationaal

Congressen en conferenties

Van 6 tot en met 9 oktober vond de jaarlijkse e-vote conferentie plaats. Deze vindt onder normale omstandigheden plaats in Bregenz, Oostenrijk. Dit jaar nam de Kiesraad deel aan de digitale editie van deze conferentie. Het thema van deze conferentie was het gebruik van elektronische stemmethodes.

Verder was de Kiesraad op 12 en 13 november digitaal vertegenwoordigd bij de 17e jaarlijkse EMB-conferentie van de Venetië Commissie van de Raad van Europa. Deze jaarlijks terugkerende conferentie trok online bijna 160 deelnemers: van afgevaardigden van zogeheten 'electoral management bodies (EMBs)' tot verkiezingsexperts en wetenschappers. Het thema was "Electoral law and electoral administration in Europe, Recurrent challenges and best practices". In de digitale panels en discussies lag de nadruk op de organisatie van verkiezingen tijdens de COVID-19-pandemie, online campagne voeren en alternatieve methodes van stemmen.

Webinars International IDEA

Het International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA, een in Stockholm gevestigde intergouvernementele organisatie, organiseerde enkele webinars voor verkiezingsexperts. De Kiesraad nam deel aan deze webinars in oktober en november. De gevolgen van de COVID-19-pandemie voor verkiezingsprocessen wereldwijd werden in kaart gebracht en besproken vanuit juridisch perspectief. Ervaringen met briefstemmen, elektronische stemmethodes en vervroegd stemmen kregen hierbij in het bijzonder aandacht. De Association of European Election Officials (ACEEEO) was medeorganisator.

8. Financiën

De begroting van de Kiesraad is ondergebracht in Hoofdstuk IIB van de Rijksbegroting: Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, onder beleidsartikel 9 'Kiesraad'.

De Raad voert zelf het beheer over zijn begroting. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal en voor de begroting van de Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten van de Gouverneurs en de Kiesraad. Over de inhoud van dit beheer bestaan afspraken (de zogenoemde beheerafspraken) tussen de minister en de Colleges, waarin recht wordt gedaan aan hun staatsrechtelijke positie.*

Besteedbaar budget

Het besteedbaar budget van de Kiesraad bedroeg in 2020 € 2.465.000. Aan dit budget werd gedurende het jaar in totaal € 1.762.000 toegevoegd. Dit is onder meer gebruikt voor de ontwikkeling van de nieuwe versie van OSV, voor de Tweede Kamerverkiezingen in 2021 en voor ICT-ondersteuning. Er heeft een kasschuif plaatsgevonden vanwege uitloop in de planning van de werkzaamheden aan OSV. Daarnaast is bij gelegenheid van de 2e supplettoire begroting een bedrag in mindering gebracht op het budget voor 2020 in verband met een verwachte onderrealisatie; in totaal € 1.136.000. Van het totale budget was € 2.667.000 uitgeput.**

Vergoeding voorzitter en leden Kiesraad

De Kiesraadleden ontvingen in 2020 een financiële tegemoetkoming. De voorzitter ontving per maand een vergoeding gebaseerd op 0,3 fte in schaal 18 volgens het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren (BBRA). De leden van de Raad ontvingen een vergoeding van € 298,59 (tot 1 juli 2020), respectievelijk een vergoeding van € 300,68 (vanaf 1 juli 2020) per vergadering en een reiskostenvergoeding. Als gevolg van de uitvoering van de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is op de functies van de voorzitter en de leden van de Kiesraad de rapportageplicht WNT van toepassing. Deze normering geldt ook voor de ambtelijke staf.

* Zie Comptabiliteitswet 2001, artikel 19.

**Zie rijksbegroting.nl/2020, IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, Jaarverslag, Artikel 9 Kiesraad.